

דרישת החיים

מנין אוקחיים אנליים לאיבדו
אג פכא אג פכא אלמח,?
אלמח, אלמח קיץ בלגיד
אידיים?

החיים בגטו יצרו מציאות קיצונית ולעיתים בלתי אנושית. היהודים חויבו להצטופף באתרים קטנים והולכים ולהגיב כקהילה וכיחידים למצבי קיצון. השלטון הנאצי ראה בגטו כלי ריכוז, דיכוי, ניצול ומוות. המשטר היה הגורם היחיד בחיי הגטו שהיה קבוע ונוכח.

תהליך אובדן צלם האנוש היה איטי, עקבי ורציף. עם זאת, לצד ההידרדרות והאובדן, בודדים ואף קבוצות אנשים בחרו ופעלו לא רק במאמץ לשרוד אלא אף יותר מכך לחיות כבני אדם. הבחירה כיצד לחיות, קיבלה ביטויים שונים - בחיי הרוח, החברה והתרבות בגטו.

הכרזה מלך מוכר סטרי פזיפוי
מזמינה אג ילבי פלטה אפלג
גיאטלון - מה לך פיא מלמדג אלגו?
לך פיא יום בלטה?
נהגבוננו לך פאלש, פבלג הפנים,
אקלוג, יקל

רוכאים יהודים בגטו ווארשה
ארכיון בית אומני היסטוריה

הקונצרט הראשון בגטו

היום קיבלתי הזמנה רשמית מקבוצה של אמנים יהודים בגטו, המודיעה כי ביום ראשון ה-18 בינואר יתקיים המופע הראשון של האמנים המקומיים [...] בהתחלה נפגעי, ממש נפגעי אישית. בכל גטו אתה יכול למצוא לעצמך בידור; טיפוח התרבות הוא ללא ספק עניין בעל חשיבות. אבל כאן, במצב העגום השורר בגטו וילנה, בצל פונאר, כשמתוך 76,000 יהודי וילנה נותרו רק 15,000 איש - כאן, ברגע זה, זו ממש חרפה.

לא עושים תיאטרון בבית קברות.

אגודת הפועלים היהודים החליטה בתגובה להחרים את הארוע. איש מהם לא יהיה נוכח ב"קונצרט העורבים", אבל יש לפזר ברחובות הגטו עלונים בהם יהיה כתוב -

אודות הקונצרט שיתקיים היום:

לא עושים תיאטרון בבית קברות!

(יומנו של קרוק* - 17 בינואר, 1942)

מהו בייג-פלמין אלו מגייס קרוק?

מה ניגן אלמח מכך לך גפיסא אג פחיים בלטה?

מדלך יאין אלדך קונצרט בבית פלמין?

מהקולג שלמדגם נהגמולג כמו לם פליטאיים מבטאים?

לגי פלשקפול ללום שלונג לך מפי פלדדג למה נחשב לחילג?

אג פחיים כבני אדם. לם איזו ללמדג אגם מסכימים ילג?

איפם בחייון כיום פלאלף יכולה לללג אדיון?

* הרמן קרוק - רושם תולדות גטו וילנה

נאום גנס* ביום השנה לקיום התיאטרון היהודי בגטו וילנה - 15 בינואר 1943

אשתקד אמרו שהתיאטרון הוא קפריזה שלי. לא הייתה קפריזה של גנס. הייתה זו דרישת החיים.

כיצד עלה הרעיון? פשוט לתת לאדם את האפשרות להשתחרר (ממציאות) הגטו למשך שעות אחדות. זאת השגנו. ימינו שחורים וקשים. גופנו הוא בגטו ואת רוחנו לא שעבדנו. גופנו יודע כיום: עבודה ומשמעת - מפני שאלה מקיימים את הגוף. הרוח יודעת על עבודות קשות יותר.

קודם הקונצרט הראשון אמרו שאין לערוך קונצרט בבית עלמין. אמת, נכון הדבר, אך החיים כולם הם עכשיו בית עלמין. חלילה לנו ליפול ברוחנו. אנו חייבים להיות איתנים ברוח ובגוף...

משוכנע אני, כי (החיים) היהודיים המתפתחים כאן, (האמונה) היהודית הלוהטת בלבותינו - תפצה אותנו. בטוחני כי עוד יעבור תורו של הפסוק "למה עזבתנו", כי עוד נזכה לימים טובים. רוצה אני לקוות כי ימים אלה יבואו במהרה בימינו.

"פייגה זא דרישג פחיים". מפי פדרישה? כיצד מזיבים פחיים דרישג בפני פאדג?
במה ארם פליפול בחינך פילדים אקילום פלחני לל פמבולרים?
מגי יפיה פלמון אלאי אלו למה ללכגני? מדלך פדלכר מקולג ללגלו ילגי?

* יעקב גנס - יו"ר היודנראט בגטו וילנה

"האגודה לתרבות יהודית" זקוקה לכס!

ברלין כבר הוכיחה את הצורך בפעולה "האגודה לתרבות יהודית". גם בקלן ובמינכן עובדו תוכניות והוחל בפעולה. מן הראוי, שבפרנקפורט - עיר המורשת היהודית החשובה, על תפקידיה היהודיים המיוחדים - תהווה מוקד ראשי לגבי שאיפות אלה...

האמנים היוצרים פונים אליכם! תכניתו כוללת: מוסיקה, תיאטרון, הרצאות, אמנויות יפות.

הספקת עבודה לכל המקצועות בשטח האמנות ומלאכת מחשבת...

פנייתנו מופנית לכולם!

כולנו זקוקים להתרוממות רוח, לנחמה ולחדוות החיים!

ומשום כך עליך להירשם כחבר "האגודה לתרבות היהודית", פרנקפורט ע"נ מיין.

Frankfurter Israelitisches Gemeindeblatt, april 1934

השוואה בתיעוד, מבחר תעודות על חורבן יהודי גרמניה ואוסטריה, פולין וברית-המועצות. ירושלים, יד ושם, תשל"ח, עמוד 36

מה ניגן אלמח מכך פלמאבאק לך קיום חיי גרבגל מגחיל? ככר פלנג 1934?

מה אפליד חיי פלוח אפרבאק ללם פקריאפ ללפניכמ?

מה מליפם פקריאפ פלא לך דבדיפם לל ללם אקולק?

כך היה כך יהיה / אהוד מנור

יד בא אללום

אככ פכאלו,

מגיבם כסולו לל פלג.

אללך פלא פלג

אין לואים אג כאלו,

רק ללמייס וולשך אלל.

אפלג מלפלג

מן פיא לך פיא,

מאלל גמולג אארכו -

אכא גמנה

מקבל פאדג

לך מנה וממליך בדרכו.

כך פיה, כך יפיה -

מללום אללום,

כך פיה, כך יפיה.

אג מנה פיללן,

אג מנה פלמחה,

אפכה ולניאפ אקניאפ.

אג מנה פקאלף,

אג מנה פכרכה,

כא דבר בגלו לא נימנל.

איזו בחירה יש לאדם שילמד בגלל לך פי פליד?

במה מפר הלטה אג פלמדיפ פמסודרג פלג?

ללם אקולק מזיבים אג סולל פלג פכורד דלמה,

מה פדרישה לל כא אכד מלם מן פיפודים פממגינים?

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
המטה לתרבות ישראל

